

**TÜRKÇE VE EDEBİYAT DERSLERİ ORTAMINDA OKUMA,
ANLATISAL BİLGİ VE BİLİNÇLENME DENEMESİ**
A STUDY ON READING SKILLS, NARRATION AND AWARENESS IN
TURKISH LANGUAGE AND TURKISH LITERATURE COURSES

Mustafa KIRCI

*OMÜ Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD Öğretim Üyesi
55139 Kurupelit/SAMSUN*

Özet

Öğretmen yetiştiren kurumlarda alan bilgisi dersleri Milli Eğitimin genel, fakültelerin ve bölümlerin özel amaçlarına göre planlanmalıdır. Yapılacak planlar fakülte düzeyinde yapılan çalışmaları somutlaştıracak, öğretimin düzeyini yükseltecektir. Yeni Türk Edebiyatı dersleri de, diğer dersler gibi, ders ortamında eser ve metne dayalı, içerik merkezli bilgi üretme dersleridir. Bu çalışmada, iyi niyetle, Yeni Türk Edebiyatı dersi ortamında metin okuma konusunu tartışmaya açmak ve konuya uzmanların dikkatini çekmek istedik.

Abstract :

The courses in pre-service teacher training should be designed through the general objectives of National Education System and specific objectives of the Faculties and the Departments. Thus, the curriculum designed will concretize the studies in the faculties and rise the level of the teaching. Like the other courses, Modern Turkish Literature, is a text and work based, and productive courses. The purpose of the study is to take the attention of the expert to the subject and to discuss the reading within the Modern Turkish Literature courses.

Key Words: Reading, text, source knowledge, source oriented knowledge, communicational dimensions of reading skills, text based knowledge.

Anahtar Sözcükler: Okuma, metin, kaynaklar bilgisi, kaynak merkezli bilgi, okumanın iletişimsel boyutları bilgisi, içerik merkezli bilgi.

GİRİŞ

Yabancı dil bilme son yıllarda En "yalın bir tanımla okuma, basılı ya da yazılı sözcükleri duyu organları yoluyla algılama, bunları anlamlandırıp kavrama ve yorumlamadır"(Özdemir, 1995:9). Daha geniş bir tanımla okuma, bir yazıyı oluşturan simgesel imleri

seslendirmek ya da o imlerin belirttiği düşünceleri anlamak eylemidir. Okuma göz ve ses organlarının birtakım ortak işlevi ve zihnin yazılı sembolden anlam çıkarması sonucu meydana gelir. Okumada okuyanla yazar arasında bir köprü kurulur ve bu köprü ile anlamlar

ortak kılınır. Okumada asıl olan anlamadır. Anlama ile sonuçlanmayan okuma etkinliği hiçbir anlam ifade etmez.

Özellikle, temel amacı 'anlama' olan ders ortamındaki okuma çalışmalarının daha önce de belirtildiği gibi iki önemli aşaması vardır: Birincisi, basılmış ve yazıya geçirilmiş simgesel imleri seslendirmektir. Sesli okuma dediğimiz bu çalışma okuduğumuz metin, yazar ve anlatıcıyla kuracağımız ilk yaklaşımdır. Sesli okuma çalışmaları sonunda metnin özüne yaklaşma, dikkatle yapılacak anlama çalışmasıyla (semantik çalışma) metin aracılığıyla yazar ve anlatıcıyla kuracağımız köprü, kavrama ve anlamayı tamamlamamızı sağlayacaktır.

Sesli okuma, okunacak metnin türüne, türün dil imkanlarıyla oluşturulan anlamına yönelmede ilk adımdır. Metinde kullanılan dil iletişimi sağlayan bir araçtır. Ayrıca türe ilişkin diğer fonetik özellikler ve biçimsel özellikler de anlama götürülen araçlar olarak düşünülebilir. Sözcüklerin seçimi, niyete göre dizilmesi, birbirleriyle olan fonetik ilişkisi seslendirmede dikkate alınır. "Bu tür okumanın tam ve başarılı olabilmesi için yazıdaki anlamın kavranmasına, sesin ton ve vurgu bakımından ayarlanmasına ihtiyaç vardır" (Kavcar ve diğerleri, 1995:43).

Türlerden seçilmiş metinler dilin kullanımına ve dilin ifade şekillerine göre düzenlenmiştir. Sesli okuma yapan kişi metni yazan ve metinde konuşan insanın seviyesine göre seslendirmelidir. Metindeki anlatıcının yerine geçmek, sözcüklerin, anlam ünitelerinin, yargısız anlamların ve cümlelerin, dizelerin taşıdığı düşünceyi ve duyguyu ifade eden kişilerin yerine geçmektir. Metni sesli okuyan kişilerin ses tonuna göre duygu

ve düşüncelerinin ifade şekilleri de zenginlik kazanacaktır. Ders ortamında değişik seslerle yapılacak sesli okuma çalışmaları metinde gerçekleştirilen değerlerin, toplumun küçük bir örnekleme olan sınıf tarafından kamunun seslendirilmesi şekline dönüşecektir. Sınıftaki kız ve erkek öğrenciler metni okurken değişik seslendirmelerle toplumu temsil eden kişiler olacaktır.

Metindeki sözcüklerin ve cümlelerin anlamlarına uygun olarak seslendirilmesi metindeki durumu, konumu, anlayış ve davranışları kavramamızı sağlar. Çünkü her metnin anlamına uygun olarak okunması, metnin sesle canlandırılmasıdır. Metnin dili ele aldığı konu ve ileteceği mesaja göre düzenlenmiştir. Metinde kullanılan dil estetik, ahlaki ve öğretici bir mesaj ifade eder. Buna göre okunarak sesle canlandırılacak metnin anlaşılması daha da kolaylaşır. Bu nedenle sesli okuma çalışmalarına gereken önem verilmelidir.

Okumanın anlama amacını gerçekleştirmek için yapılacak ikinci iş, metnin ya da eserin sunduğu değerler bilgisini tam ve doğru olarak anlamak ve saptamaktır. Bu eylemi gerçekleştirmek için her öğrenci bulunduğu sınıf düzeyine göre kendini yetiştirmiş, bu düzeyin metinlerini ve eserlerini anlayabilecek bilgileri edinmiş olmalıdır. Özellikle üniversitelerin Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı Bölümlerinde yapılacak okuma çalışmalarında başarılı olmak için öğrencilerin buldukları sınıf düzeyine göre giriş özellikleri edinmiş olmaları gerekir. Bu 'giriş özelliklerini' şöyle sıralayabiliriz:

Öğrenim görülen alana ilişkin kaynak bilgisi,

Alanla ilgili yazılmış eserlerin okunmasıyla elde edilen kaynak merkezli bilgi,

Metin inceleme, açma ve değerlendirmede kullanılacak 'okumanın iletişimsel boyutları' bilgisi,

Kaynak bilgisiyle anlatılmak istenen, öğrenim alanlarıyla ilgili yazılmış kitapların tümüdür. Bibliyografya dediğimiz bu bölümde yayınları takip etmek, kitapların bir listesini çıkarmak, bunları nerede ve nasıl edinebileceğimizi bilmek gerekir.

Kaynaklardan güdümlü bir okumayla elde edilecek bilgiye kaynak merkezli bilgi denebilir. Alanla ilgili ulaşılması şart olan kaynaklara gidilmeli, onları okumalı ve gereken alan bilgisi ve kültürüne sahip olunmalıdır. Alanın temel kaynaklarını okumadan ve bu kaynaklardaki önemli bilgileri edinip kavramadan yapılacak metin inceleme ve yorumlama (içeriksel bilgi çalışması) çalışmasında başarılı olunamaz. Kaynak bilgisi ve kaynaklardan elde edilen bilgi yani alan bilgisi, okumada istenen başarıyı sağlamak içindir. "Bu okumaya bilginin önceden belirlenen biçimlerinin elde edilmesi olarak bakılır" (Freire, Macedo, 1998:210).

Okumanın iletişimsel boyutları bilgisinden kastımız da anlatsal türleri okumada gerekli olan yazınsal bilgi dediğimiz teknik bilgilerdir. Metnin ya da eserin biçimi ve içeriğiyle ilgili geçmişten günümüze yazılmış edebiyat bilgileri ve edebi türlere ilişkin teorik ve teknik bilgiler şüphesiz doğru okumak için gerekli bilgilerdir.

Okuma bir yönüyle okunacak metin veya eserin incelenmesi sonucu eserle ilgili anlatsal bilgiyi diğer bir deyişle içeriksel bilgiyi saptamaktır. Anlatı adıyla adlandırılan ürünler değerleri edebi olarak ifade eden yapılardır. Anlatı formu denilen bu

yapıların tümü doğruluk, iyilik ve güzellikle ilgili bütün değerleri kapsar. Okumanın temel hedeflerinden biri olan anlama, özde anlatsal bilgi veya içerik merkezli bilgi dediğimiz bilgileri saptamaktır.

Okuma, inceleme, açma ve değerlendirme bir bakıma içerik merkezli bilgi tanımlamasıdır. İçerik merkezli bir bilgi tanımlamasına gitmek iletişim işlevini daha iyi yerine getirmektir. Bilgileri tespit ederken incelenen metinlerdeki bilgiyle ilişkili tekil problemlerin çözümüne yönelik akıl yürütmelerde bulunulacak, kişisel ve toplumsal sorunları farklı açılardan ele alabilme yeteneği gelişecektir. İçeriksel bilgi edinme iletişimsel, işlevsel ve amaçlı eylemlerin en verimlisidir.

Anlatsal veya içerik merkezli bilgi doğru betimleme, açıklama ve yorumlama sonucu elde edilecek bilgidir. Eserlere kaynak merkezli ve aktarmaya dayalı bilgiyle yaklaşmak yerine içerik merkezli bilgi üretimi ve tanımı insanı nakilcilikten akılcılığa; ezbercilikten düşünmeye ve yorumlamaya götürür. İçerik inceleyerek elde edilecek bilgi anlama, kavrama ve akıl yürütmeye değişim ve gelişimi gerçekleştirir. "Çünkü yazın derslerinde amaç incelenen metinden çıkarılması gereken algılama ve yorumlamadır" (Özünü, 1983:182). Metinlerdeki ve eserlerdeki karakterleri, insan ilişkilerini ve evrensel değerleri yorumlayarak saptamak, bizim dışımızdaki dünyanın yazarlarca nasıl göründüklerini anlamaya yöneliktir. Kaynak merkezli bilgilerimizle metni doğru betimleyerek, açıklama ve yorumlama sonucunda dünya görüşümüzde değişim ve gelişim olacaktır.

Hayatın gerçekleri mantıkla düzenlenmiştir. Hayatta olan insanlar,

nesnel ve çevre günlük yaşayışı düzenleyen belirli sınırlardır. Anlatısal metinlerdeki hayat ise bir kurmacadır. Hayat ile kurmaca metinlerin ayrı ölçüleri vardır. Anlatısal metin hayattan aldıklarını onun benzeri olan ancak hayatın sınırlarını aşan kendine özgü mantığıyla kurar. Kurmaca metinler hayatın mantıkla düzenlenmiş normal sınırlarının üstüne çıkar. Akılla kurulan dünyanın dışında doğan anlatısal metin de akla yönelen bir dünya sunar. Sunulan dünyada olaylara özel biçim verilir. Bu kurulan dünyaya ilişkin sorunlar, durumlar, anlayışlar ve davranışlarla ilgili bilgiler de okuyana sunulur. Okuyucunun böyle bir "metin karşısındaki görevi, metindeki sözcüklerle amaçlanan anlamı üretmektir" (Göktürk, 1988:69). Yapılan okuma, içeriğe yerleştirilen insana, topluma ulusa ve evrensel özgü sorunların, davranışların, anlayışların ve durumların bilgilerini saptamadır.

Ders ortamında metin okumada saptanacak içeriksel bilgi, bir bilgilendirme ve öğretme etkinliğidir. Okumada temel amacımız anlama ve kavramadır. Anlama, kavrama, bilgilendirme ve öğretme sonucunda varılacak temel hedef ve sonuç bilinçlendirme olacaktır. Bütün okuma çalışmalarında gerçekleştirilecek bilinçlendirme insanı ve toplumu uyandırmadır. Eğitim de bilinçlenmiş insanın, ruhsal üstün yeteneklerle donatılmış insanın, dünyayı düzenleme, kurma ve dönüştürmeye başlamasıdır. Okuma, içeriksel bilginin saptanması, tanımlanması, bilinçlenmeye atılan önemli adımlar olarak düşünülmelidir. Bu konuda atılacak doğru ve sağlam adımlar, seçilecek metinler ve onlarda vurgulanan düşünme yöntemleri ve düşünceleri kavramak, yorumlayarak üretmek demektir.

ANLATISAL BİLGİ ve BİLİNÇLENME DENEMESİ

En önemli konulardan biri derslerde okunacak metinleri seçmektir. Amaçlara göre seçilecek metinlerde aranacak nitelikler, -uzmanlarca belirlenen- özellikler gerçeklik, inandırıcılık, sorunsallık, beğeni, insanlık değerlerini kapsama, ulusallık ve dil yetkinliği gibi özelliklerdir. Bu özelliklerin tümünü taşıyan metinler bulmak, öğrencileri inanan, bilen, seven, bağlanan, yapan, sentezleyerek üreten bireyler yapmak oldukça zordur. Ancak seçilecek metinlerde bu özelliklerden bazılarını yoğun olarak bulabiliriz. Örnek çalışma yapacağımız metinde, biz daha çok gerçeklik ve inandırıcılık taşıyan metinlerin dil yetkinliği ile ortaya konulan bilgilerini saptayacağı

Dördüncü Sahne
(Edirne Osmanlı sarayı. Bilgeler tartışmaktadır.)

I BİLGE

Ne dersiniz deyin, İbn-i Sina haklı
Ancak akılla
yaklaşabiliriz gerçeğe,
Ancak akılla
kavrayabiliriz onu.

II BİLGE

Bana kalırsa, üstadım,
Gazali haklı yerden göğe kadar!

Bütün boşluğu ışıkla
dolduran güneş
Bir altın para gibi küçük
görünmekte...neden?

Görme imkânımızın
sınırlı olmasından

I BİLGE

Evet ama üstadım,

İmkânlar geliştirilebilir
zamanla.
MEHMET (girerek)
Yeryüzünün bütün
düşünen kafaları
Buraya toplansın isterim,
Edirne'ye
Dünün ve bugünün
olanca imkânlarıyla
Güzel yarını kurmak
İçindir çabam;
Bu uğurda rahatça
ölebilirim.
Ama biz yaşayacağız
mutlaka, evet;
İçimizdeki düğümleri bir
bir çözmeye
Ve dünya kargaşasını
ahenge bağlamaya çalışarak
Yalnız, efendiler, hayatın
hakkını vermek için
Neye bel bağlanmalı daha
çok? Yani

I BİLGE

"Akıl esas alınmalı"

demiştir, İbn-i Sina

MEHMET

Siz ne diyorsunuz,
efendim, siz?

I BİLGE

Aklın kılavuzluğu
olmadan, padişahım,
Olaylar ve duygular
ormanından çıkılamaz;
Güçlüklerin sıradağlığı
aşılamaz.

MEHMET (II bilgeye)

Siz ne dersiniz, hocam?

II BİLGE

Ancak inanç
küheylanıyla aşılabılır, efendimiz,
Güçlüklerin sıradağları

MEHMET

Peki, efendiler şivariyi
küheylana bindirip

Doludizgin yollasak....
oraya!

BİLGELER

Padişahım?

MEHMET

Hedefe

ZAGONOS (Urban'la girerek)

Urban kulunuz

padişahım

MEHMET

Demek Bizans'ın

hizmetindeydin daha önce ?

URBAN

Onlar için de toplar

döktüm, evet;

Ama hiçbirini içimden

gelerek değil.

Tam karşılık

görmeyeceğimi bildiğimden

Yarım gönülle

yapılmıştır o işler.

MEHMET

Yine de Urban'ın

dökeceği toplara karşı

Urban'nın döktüğü toplar

savunacak Bizans'ı

URBAN

Ama sultanım, benim

son yaptığım

Daima üstündür ilk

yaptıklarımın

MEHMET (Gülerek)

Öyleyse bizden sonra sen

Kimselere top dökme

sakin!

URBAN (gülerek)

Kaldı ki yüce sultanım

silah dediğiniz

Daha çok, kullanan elden

alır marifeti.

MEHMET

Benim düşündüğüm

topları dökersen

Sana ben öyle para

veririm ki, ustam...

Bizans tacını dahi satın

alabilirsin!

URBAN

Aman sultanım taşları
sahte o tacın!
MEHMET
Canım biz onları gerçek
sayar
Ona göre yaparız
ödemeyi.

İlahi urban usta,
sözlerinle gönlümü fethettin.
Topların dahi dilin kadar
marifetliyse
Tanrı yardımcısı olsun
Bizans'ın!

(Oflazoğlu, 1998:22-24).

GÜNLÜK

DERS PLANI

A.Biçimsel Yapı

Okulun adı:

Öğretim Elemanı:

Ders Adı:Çağdaş Türk Edebiyatı

Sınıf:3

Süre:40

Araç ve Gereçler: Metin, Türkçe
sözlük, tahta, tebeşir.

Kaynaklar: Fatih, Bizans Düştü,

B.Öğrenme ve Öğretme

Teknikleri: Düzanlatım, keşfettirme,
buldurma, düşünceleri saptama, ayırt
etme, farkına varma, bağlantılar kurma.

C.Öğrenme Ünitesinin

Örüntüsü:

-Metnin Başlığı: Fatih, Bizans
Düştü, (dördüncü sahne)

-Ana Nokta: Metni öz yönünden
inceleyerek, metinde kullanılan anlayış
ve davranış kazandıracak düşünceleri
saptama, düşüncelerin farkına varma,
kıyaslama yapma ve bağlantılar kurma.

-Yardımcı Noktalar:

a.Metnin görünüş yapısını
kavrama

b.Metindeki sözcükler ve anlam
üniteleri üzerinde kavrama çalışması
yapma

c.Metindeki diyaloglarda
söylenen düşünceleri vurgulama ve
kavrama

ç.Kişiler ve kişilere özgü
düşünme tavırlarını saptama ve bunları
güncelleştirme

D.Amaçlar ve Davranışlar:

1.Metni ilkelerine uygun
biçimde sesli olarak okuyabilme

-Ses tonunu tümcenin anlamına
ve metnin türsel özelliklerine göre
ayarlama

-Gereken yerlerde vurgulu
olarak okuma

-Sesin yüksekliğini ders
ortamına göre ayarlama

2.Metni tam ve doğru olarak
anlayabilme

-Metnin anlamına ışık tutacak
sözcükleri ve anlam ünitelerini saptama

-Metinde düşüncenin söyleyişi
olan tümceleri belirleme

-Düşüncelerin farkına varma,
farklı düşünceleri ayırt etme, düşünceler
arası bağlantı kurma, neden-sonuç ilişkisi
kurma

-Bilgileri aklın süzgecinden
geçirme, metindeki bilgi ve
düşüncelerden bilinç oluşturma

E. Ders Durumu:

a.Giriş Bölümü: Dikkati
çekme, güdüleme,

Konuya giriş: Tiyatro eseri eser
olarak incelendiğinde yazınsal
metinlerden farklı değildir.

b.Geliştirme Bölümü:

-Metni kişileştirerek üç kez
yeterli ses tonuyla öğretmen
denetiminde okuma

-Metnin biçimsel yapısının belirlenmesi

-Metinde dili oluşturan sözcükler ve anlam ünitelerinin, bölümlere göre söyleyiş ve anlam yönünden metindeki yerlerini dikkate alarak inceleme

-Her bölümün anlam ünitelerinin kavranması, anlatısal bilgilerin saptanması bilinçlenmeyi oluşturacak düşüncelerin dizilmesi

F.Etkinlikler:

Metnimiz A. Turan Oflazoğlu'nun *Fatih, Bizans Düştü* adlı oyununun dördüncü sahnesinden alınmıştır. Görüldüğü gibi metin bir diyalogdur. Tiyatro metinleri türün gereği, ara açıklamalar bir yana, kişilerin karşılıklı konuşmalarıyla kurulmuştur. Kişiler buldukları sosyal ve psikolojik durumlarına göre ve içinde buldukları etkiye göre tepkide bulunurlar. Tepkilerini birbirini davet edecek biçimde kurulan karşılıklı konuşmalarla belirtirler. Kişilerin dünyaya bakışı, olaylar ve durumlar karşısındaki düşünceleri, anlayış ve davranışları tümceleriyle ve hareketlerinin tarifi ile belirlenir.

Metin anlamı, konumu, durumu, kişiler ve kişiler arasındaki ortak konu ile düşünülünce iki bölüme ayrılabilir:

1.Edirne Osmanlı sarayında bilgelerle Mehmet'in karşılıklı konuşmaları

2.Zağonos, Urban ve Mehmet arasındaki karşılıklı konuşmalar.

Birinci bölümün doğru betimlenmesi: İki bilgenin *gerçeğe nasıl yaklaşabiliriz?* Sorusuna yanıt aramaları Mehmet'in padişah olarak düşünceleri ve ideali, idealini gerçekleştirmek için bilgelerin düşüncelerini sorması ve sonunda düşünceyi kullanım biçimi ve hedefe kilitlenmesi.

İkinci bölümün doğru ve yalın betimlenmesi: Daha önce Bizans'ın hizmetinde olan top dökümü ustası Urban'ın Mehmet ile top dökmek üzere anlaşması, Mehmet'in ve Urban Ustanın düşüncelerini söylemesi.

Birinci Bölümde Düşüncenin Aracı Olan Sözcükler ve Anlam Üniteleri:

Sözcükler: akıl, inanç, gerçek, İbn-i Sina, Gazali, kılavuz, küheylan, süvari, hedef.

Anlam Üniteleri: gerçeğe akılla yaklaşmak, gerçeği akılla kavramak, görme imkanı sınırlı olmak, imkanları zamanla geliştirmek,

Bilgelerin anlayış ve davranış belirten bu yargısız anlamları üzerinde düşünmek ve bunların farkına varmak gerekir. Bunların, düşünceye götüren ilk uyarıcılar olduğunu bilelim.

Osmanlı padişahı Genç Mehmet'i tanıtan yargısız anlamlar: Düşünen kafaları Edirne'ye toplamak, dünün ve bugünün olanca imkanlarıyla yarını kurmak, ideal uğruna ölümü göze almak, içimizdeki düğümleri bir bir çözerek yaşamak, dünya kargaşasını ahenge bağlamaya çalışmak, hayatın hakkını vermek, hayatın hakkını vermek için bağlanılacak rehberi seçmek.

Bu anlayış ve davranış belirten anlam ünitelerini anlamak, kavramak, ayırt etmek, bunların tanımını yapmak, bizi Mehmet'in kişiliğini bulmaya götürür.

Mehmet, düşünceye ve düşünenlere önem veren bir padişah. İdeali dünün ve bugünün imkanlarıyla güzel yarını kurmak Bu uğurda hayatını feda edebilecek bir *eylem adamı*. Dünya kargaşasını ahenge bağlamak isteyen, bunun için düşünce adamlarına, bilgelere danışan bir idealist. İdeale giden yolda, dünya düzenini kurma yolunda hangi rehberle bel bağlamalı?

Sorunları çözmeye önce sorgulayarak, akıl yürüterek başlıyor.

Hayatın hakkını vermek için neye bel bağlamalı?

Rönesans öncesi Tanrı merkezli bir dünya görüşü var. Rönesans sonrası insan akıl ile dünyaya yöneliyor. Sorunların çözümünde insan kendine güveniyor.

Rönesans'ı gerçekleştirmede en büyük etkiyi sağlayan Mehmet, hayatın merkezine neyi yerleştiriyor? Oyunda düşüncenin kullanılışı, padişahın bilgilerle tartışması biçimde kurgulanıyor:

I BİLGE

Akıl esas alınmalı, demiştir, İbn-i Sina.

MEHMET

Siz ne diyorsunuz, efendim, siz?

Geçmişteki söylemleri bilmek gerek, ancak aynı şeyi yinelenmek yanlış. Geçmişini bilmek ve orada kalmak bizi geçmişe hazırlar. Oysa günü kuracak, geleceği planlayacak sentezlere ulaşmalıyız. İnsan nakilci değil, akılcı olmalı. Sorulara bildikleriyle yeni yanıtlar vermelidir. Aksi halde sentezleyici, yenilikçi, üretim durur. Her çağın insanı sorunlarına kendisi çözüm bulmalıdır.

I. Bilge kendi çözümünü belirtir: Aklın kılavuzluğu olmadan olaylar ve duygular ormanından çıkılamaz, güçlüklerin sıradağları aşılabilir.

II: Bilge: Ancak inanç küheylanıyla aşılır güçlüklerin sıradağları

İki bilge farklı görüşte Merkezde akıl mı olmalı, yoksa inanç mı?

I.Bilge: Akıl denen süvari olmazsa, inanç küheylanı oradan oraya sıçrayarak o dağların berisinde boş yere harcar gücünü.

Sentezi Mehmet yapar: Süvariye küheylanı bindirip hedefe yollamalı

Buradaki konuşmalardan yaptığımız saptamalar, ayırt ettiklerimiz ve farkına vardıklarımız bunlar. Bu düşünceler ve onların farkına varma bilinçlenme sürecine katkı yapar. Zihnin bilgi dağarcığına depolama yapılabilir:

1.Eylem adamları, büyük devlet adamları, büyük idealleri olan adamlardır. Devlet adamı olmak başkadır, büyük ve idealleri olan, onları gerçekleştirmek için önce düğümleri içinde çözen, fethi içinde gerçekleştiren adam başkadır.

2.Daha önce söylenenleri bilmek ve yinelenmek bizi biz yapmaz. Bizi biz yapan, kuran, düzenleyen adam yapacak olan, kendi ürettiğimiz, özgün, çağdaş düşüncelerimiz ve yaptıklarımız olmalıdır.

3.Dünyanın sorunlarının çözümü akıl ve inanç merkezli olmalıdır. Akıl bir süvari ve kılavuz; inanç bir küheylandır. Ancak ikisi birleşirse tam olur ve hedefe ulaşılır.

Metnin birinci bölümünden saptanacak, farkına varılacak anlatsal bilgiler (içeriksel bilgiler) bunlardır.

İkinci Bölümde Düşüncenin Aracı olan Sözcükler ve Anlam Üniteleri

Sözcükler: Bizans, Urban, top, silah, marifet, taş, sahte,

Anlam Üniteleri:hizmetinde olmak, top dökmek, içinden gelerek yapmak, son yaptığı önce yaptığından üstün olmak, marifetini kullanan elden almak, taşları sahte olan taş, ödeme yapmak, gönlü fethetmek.

Urban usta ve Mehmet'in konuşmaları, hem onların tanışıp anlaşmalarını sağlıyor, hem de bizim onları tanımamıza yardımcı oluyor.

Urban usta daha önce Bizans'ı koruyacak topları dökmüştür. Şimdi de Bizans'ı düşürecek topları dökcektir. Mehmet aklını kullanarak: "Urban'ın

döktüğü toplar, Urban'ın döneceği toplara karşı savunacak Bizans'ı." der. Urban da akıllı yanıt verir: "Tam karşılık görmeyeceğini bildiğimden, yarım gönülle yapılmıştır, o işler." Diyerek Bizans'a döktüğü topları gönülsüz olarak yaptığını belirtir. Ancak bu yanıtın zihni şüpheye düşürebileceğini düşünür ve inandırıcı yanıtını verir: "Benin son yaptığım daima üstündür önce yaptıklarından."

Burada farkına varılacak, kavrama basamağında akıla yerleşecek düşünce son yapılan önce yapılandan daha üstün olmalıdır biçiminde söylenebilir. Çünkü ilerlemenin yolu önce yapılanlardan daha iyisini yapmakla olanaklıdır. İnsan devamlı bir gelişim içinde olmalı, her yaptığından öncekinden daha gelişmiş ve daha mükemmel yapmalıdır. Yaşamda devamlı bir değişim vardır ve bu değişim sürekli bir gelişim olmalıdır.

Bu bölümde farkına varılması gereken diğer bir düşünce de Urban ustanın şu tümcesinde gizlidir: "Silah dediğiniz daha çok kullanan elden alır marifetini." Bütün teknolojik ürünler birer alettir. Alet gereklidir ama yeterli değildir. Onu kullanacak olan insandır. "Alet işler el övünür." Asıl marifet aleti kullanan eldedir.

Sonuç olarak ikinci bölümde farkına vardığımız düşünceleri de top

ustası Urban'ın Mehmet'e verdiği yanıtlarla saptıyoruz:

1. Gönülsüz olarak ve severek yapılmayan işler verimli ve başarılı olamaz.

2. İnsanın sürekli kendini geliştirmesi, son yaptığının önceki yaptığından üstün olması gerekir.

3. İnsan en gelişmiş aleti de yapsa daima aleti kullanan el önemlidir.

G.Sonuç:

Fatih, Bizans Düştü adlı tiyatro eserinin dördüncü sahnesinden aldığımız bu metin bir diyalogdur. Diyologlarda tanıdığımız bilgiler, Mehmet ve Urban usta hep düşüncenin kullanılışının bir aracı olarak canlandırılmış gibidirler. Padişah Fatih, bir eylem adamı olarak, düşünen, inanan, güvenen ve yapan bir kişilikte günü temellendirme, geleceği kurma ideali peşindedir. Düşünen adamlar bilgiler, tartışan düşünce adamlarıdır. Urban usta teknik adamdır. Ancak akıllı, neyi nasıl ve niçin yapacağını bilincindedir. Bu kişiler içinde yaşadıkları tarihi dönemden çok, günümüze dönük anlayış ve davranışları temsil ediyorlar. Bu tür tiyatroların en önemli işlevi de budur. Tiyatro, anlayış ve davranışların temsili ile günü kurma ve geleceği planlama bilinci uyandırır.

Kaynaklar

1. GÖKTÜRK, Akşit (1988). *Okuma Uğraşı*, İstanbul: İnkılap Kitapevi.
2. KAVCAR, Cahit; OĞUZKAN, Ferhan; SEVER, Sedat (1995). *Türkçe Öğretimi*, Ankara: Engin Yayınevi.
3. OFLAZOĞLU, A. Turan (1998). *Fatih, Bizans Düştü*, Ankara: KB.

4. ÖZDEMİR, Emin (1995). *Eleştirel Okuma*, Ankara: Ümit yayıncılık.
5. FREIRE, P; Macedo, D (1998). *Okuryazarlık*, çev: Serap Ayhan Ankara: İmge Yayınevi.
6. ÖZÜNLÜ, Ünsal (1983). "Yabancı Dil Öğretiminde Yazınsal Metinlerin Yeri ve Kullanılması" *Türk Dili Dil Öğretimi Özel Sayısı*, Ankara: TDK.